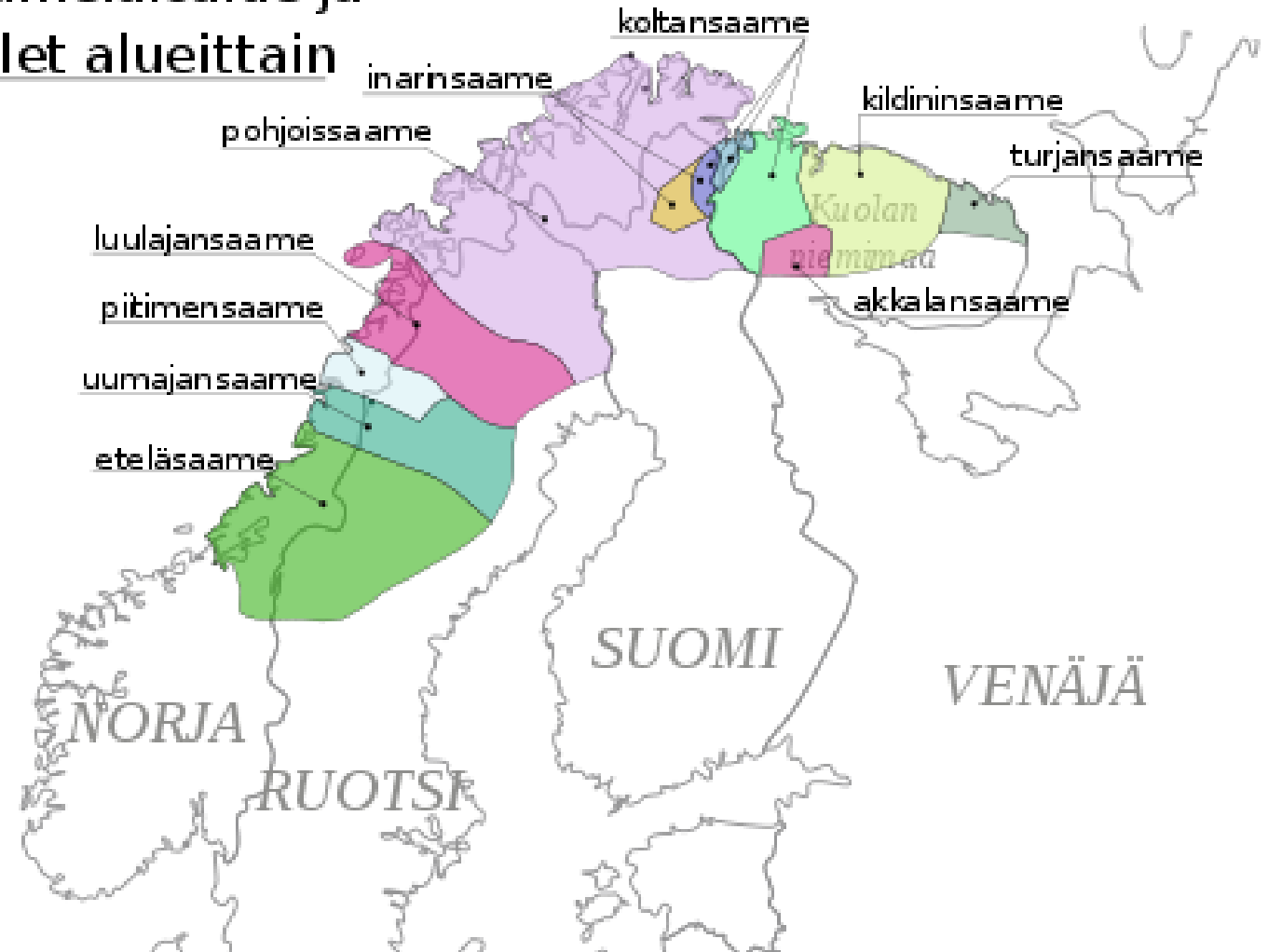

Saamelaiset

KUUSANKOSKEN LUKIO/PARKKONEN

H106

Saamelaisalue ja kielet alueittain

https://www.google.com/search?q=saamelaisten+asuinalueet&sxsr=ALiCzsbhK3lqeBkFIyVucD7f5X__AS_aRQ:1671473192134&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwi8mfnuob8AhVqiYsKHbELAIUQ_AUoAXoECAEQAw&biw=600&bih=567&dpr=1.5#imgsrc=smXpn9-VragoxM

Saamelaiset – EU:n alueen ainoa alkuperäiskansa

- Sopeutuivat elämään arktisella alueella luonnon ehdoilla.
- Elinkeinot: metsästys, kalastus, poropaimentolaisuus.
- Saamelaisia asuu Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän pohjoisosissa.
- Nykysaamelaisten esi-isiä asui Suomessa laajalla alueella ennen suomalaisten esi-isien maahanmuuttoa.
 - Sisä-Suomessa saamelaisasutus jäi 1500-luvulla yhä pahemmin suomalaisasutuksen jalkoihin
 - Lapinraja erotti uudisasukkaiden ja saamelaisten alueet -> siirtyi pohjoisemmaksi
 - Saamelaiset saivat metsästä rajan kummallakin puolella, mutta uudisasukkaat eivät saaneet ylittää rajaa.
 - 1600-luvulla uudisasutuksen sallittiin levitä Lapinrajan yli -> maanviljely ja vaeltava poropaimentolaisuus kohtasivat.

Siida

Saamelaisten perinteinen yhteiskuntamalli- eli lapinkyläjärjestelmä periytyy keskiajalta.

Kyläyhteisö hallinnoi maa-alueita, vettä ja luonnonvaroja; jäsenillä nautintaoikeus.

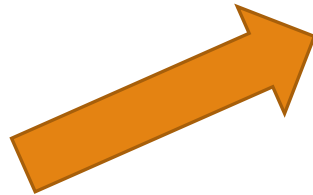
Ydinperheet.

Poropaimentolaisuus – seurattiin villipeuroja.

Siidajärjestelmä häiriytyi, kun Ruotsin valtakunta salli uudisasutuksen levitä 1600-luvulla lapinrajan pohjoispuolelle.

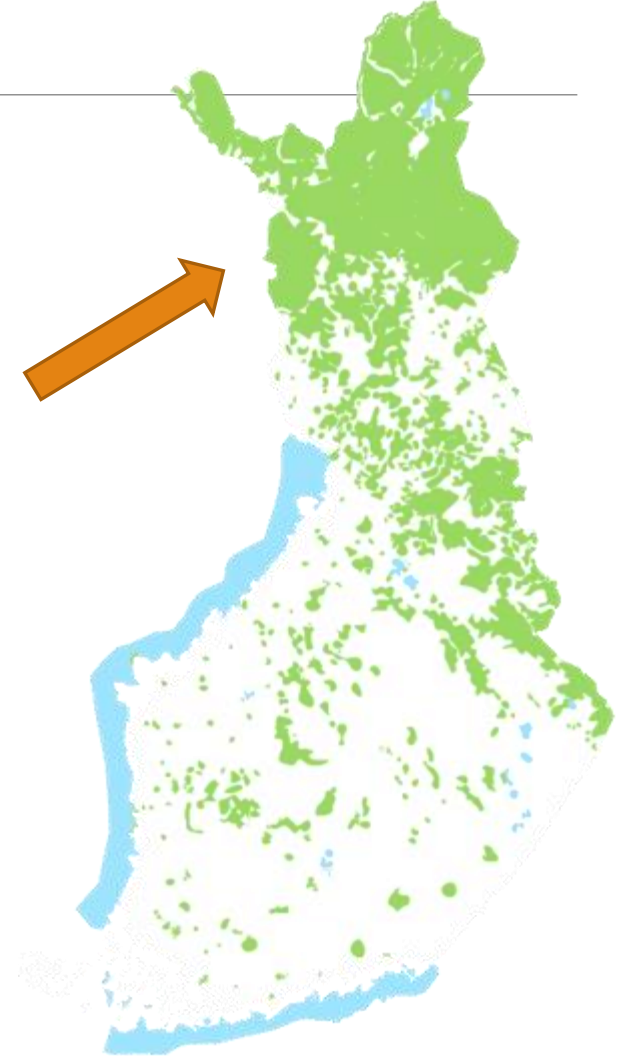
Rajasopimukset ja maan siirtyminen valtioille.

- 1800-luvun lopulla valtioiden rajat määriteltiin ja rajojen ylittäminen loppui -> suurporonhoito päättyi
 - Pienimuotoisempi poronhoito -> sivuelinkeinoja
- Pohjoisen alueen valtiot alistivat saamelaiset alaisuuteensa.
- Nykyään suurin osa Suomen saamelaisten kotiseuduista on virallisesti Suomen valtion maata.

Metsähallituksen hallinnassa on kaikkiaan 12,6 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Tämä on lähes kolmannes Suomesta.

Suurin osa valtion omistamista maista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa. Alueisiimme kuuluu monipuolisesti metsiä, soita, rantoja ja vesiä. Hieman yli puolet alueistamme on talousmetsiä, mutta kitu- ja joutomailla ei tehdä metsätaloustoimenpiteitä.

Kiinteä yhteys luontoon: animismi, shamanismi.

Luonnonuskonto, animismi – kaikki luonnossa on elävää (sielu)

Ihmiset, eläimet, kasvit, maahiset

Seidat – pyhät paikat (luontokohteita: tuntureita, luolia, lähteitä) -> uhrilahjat

Samaanit eli tietäjät käyttivät noitarumpuja esimerkiksi ennustamiseen ja ekstaattiseen tilaan pääsemiseen. -> liikkuvat noitarummun avulla eri maailmojen välillä

Saamelaisten kristillistäminen ja assimilointi

- 1600-luvulla käännytystyö
 - Seidojen, noitarumpujen hävitys
 - Pyrkimys hävittää saamelaiset nimet (yleistyi tapa antaa lapselle 2 nimeä: suomalainen ja saamelainen).
 - Joikaamista pidettiin pakanallisena.
- 1800-luvulla papit opettivat kristinuskkoa, moraaliopetusta ja pyrkivät suomalaistamaan saamelaisten pukeutumisen. Suomen kielen opettaminen oli osa assimilointia. Monet kiertävistä opettajista osasivat myös saamen kieltä.
- Oppivelvollisuuslaki 1921 -> saamelaisille suomenkieliset opettajat, suomalaisten ihanteiden mukaisesti, saamelaisten omaa kulttuuria ei huomioitu.
- Osa saamelaisista vanhemmista toivoi suomen kielistä opetusta, jotta lapsen olisi helpompi menestyä suomalaisessa yhteiskunnassa.
- 2ms jälkeen saamelaislapset sijoitettiin asuntolakouluihin, jos lähellä ei ollut kansakoulua -> vieraannutti saamelaisesta kulttuurista.-> pakkosuomalaistaminen.

Saamelaiset rotututkimuksen kohteena

- Fyysinen antropologia 1920-1930 –luvuilla: alastomien ihmisten mittaaminen ja valokuvaaminen.
- Rotututkimukset jatkuivat 1970-luvulle asti.
- Saamelaiset kokivat tutkimukset alentavina. Moni pitää niitä esimerkkinä kolonialistisesta asenteesta.
- 1920-luvulla saamelaisia kuvattiin kirjallisuudessa ja lehdissä: laiskoiksi, epäsiisteiksi, yksinkertaisiksi, moraalittomiksi.
- Vielä 1960-luvulla koulujen oppikirjoissa oli värittyneitä ja stereotyyppisiä kuvauksia saamelaisista.
- Turismissa Lapin eksoottisuutta korostettiin.
- Lappalaiskaravaanit -> sirkuksissa ja eläintarhoissa 1850-luvulta 1930-luvulle.

Saamelaisten identiteetti

- Nykypäivän saamelaista identiteettiä kuvastaa oma kulttuuri sekä tunne kuulumisesta omaan kansaan.
- Saamelaisten luontosuhde, perinteinen ruokavalio ja elinkeinot, kuten poronhoito, ovat myös tärkeitä identiteetin osatekijöitä. Poronhoito on kuitenkin harvalle saamelaiselle enää pääelinkeino.
- Kulttuuria edustavat saamelaiset käsityöt, saamen kieli ja saamenpuku eli gakti. Puku on saamelaisille osa identiteettiä, koska se kertoo puvun kantajan kuuluvan kansaansa, paikkaan ja sukuun.
- Perustuslain mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tähän kuuluu oikeus saada opetus saamenkielellä.
- Suomen saamelaiset jakaantuvat kolmeen kieliryhmään: inarin-, koltan- ja pohjoissaameen. Pohjoissaamelaisten kieli on kaikkein käytetyin. Arviolta enää puolet nykysaamelaisista hallitsee jonkin saamen kielen. Toinen puoli heistä on suomalaistunut.
- Saamelaiset ovat pääosin luterilaisia, paitsi kolttasaamelaiset, jotka ovat ortodokseja.
- Suurin osa Suomen saamelaisista asuu nykyään muualla kuin Lapissa.
- Saamelaiset ovat kokeneet, että heidän kulttuuriaan on käytetty hyväksi esimerkiksi Lapin matkailubisneksessä.
- Varsin paljon on ollut keskustelua saamenpuvun väärästä käytöstä, koska puku on näkyvin saamelaisista kansallistunnuksista.

https://www3.jkl.fi/craft/craftmuseum/poro/lastenporo/images/nettikuvat/otteita_iso.jpg

Saamelaisten asema on kirjattu Suomen perustuslakiin vuonna 1995.

- Saamelaisilla on omat saamelaiskäräjät, ja he saavat omalla kielellään opetusta omalla alueellaan.
- Kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto heillä on ollut vuodesta 1996.
- Saamelaiset kokevat kuitenkin olevansa aliarvostettu vähemmistökulttuuri, ja he haluaisivat päättää enemmän omista asioistaan, kuten koulutuksesta ja elinkeinoista.
- Suomessakin käynnistettiin saamelaiskäräjien aloitteesta totuus- ja sovintoprosessi vuonna 2017
 - Pahimpana vääryytenä saamelaiset pitivät omien maittensa ja vesiensä siirtymistä laittomasti valtion haltuun, kun vanhojen lapinkylien nautinta-alueita muutettiin valtion maiksi vielä 1970-luvulla.
 - Muina uhkina saamelaiskulttuurille koettiin metsänhakkuut, turismi ja kaivosteollisuus.
 - Toinen esimerkki sovintopolitiikasta on Kansallismuseon vuonna 2017 tekemä päätös palauttaa kaikki saamelainen esineistö Saamelaismuseo Siidalle.

Saamelaiskäräjät

S Á M E D I G G I
S Ä M I T I G G E
S Ä Ä ' M T E ' Ğ Ğ
S A A M E L A I S K Ä R Ä J Ä T

Saamelaisten parlamentti eli Saamelaiskäräjät on Suomen saamelaisten korkein poliittinen elin, joka edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

Saamelaiskäräjien 21 jäsentä ja neljä varajäsentä valitaan joka neljäs vuosi toimeenpantavilla vaaleilla. Jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta (Enontekiö, Inari, Utsjoki ja Sodankylän kunnan pohjoisosa) valitaan vähintään kolme edustajaa.

Vaaleissa äänioikeutettuja ovat saamelaiset, jotka on merkitty saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Äänioikeutetut saamelaiset ovat myös vaalikelpoisia ja voivat asettua vaaleissa ehdokkaaksi.

Lähde: Saamelaiskäräjät

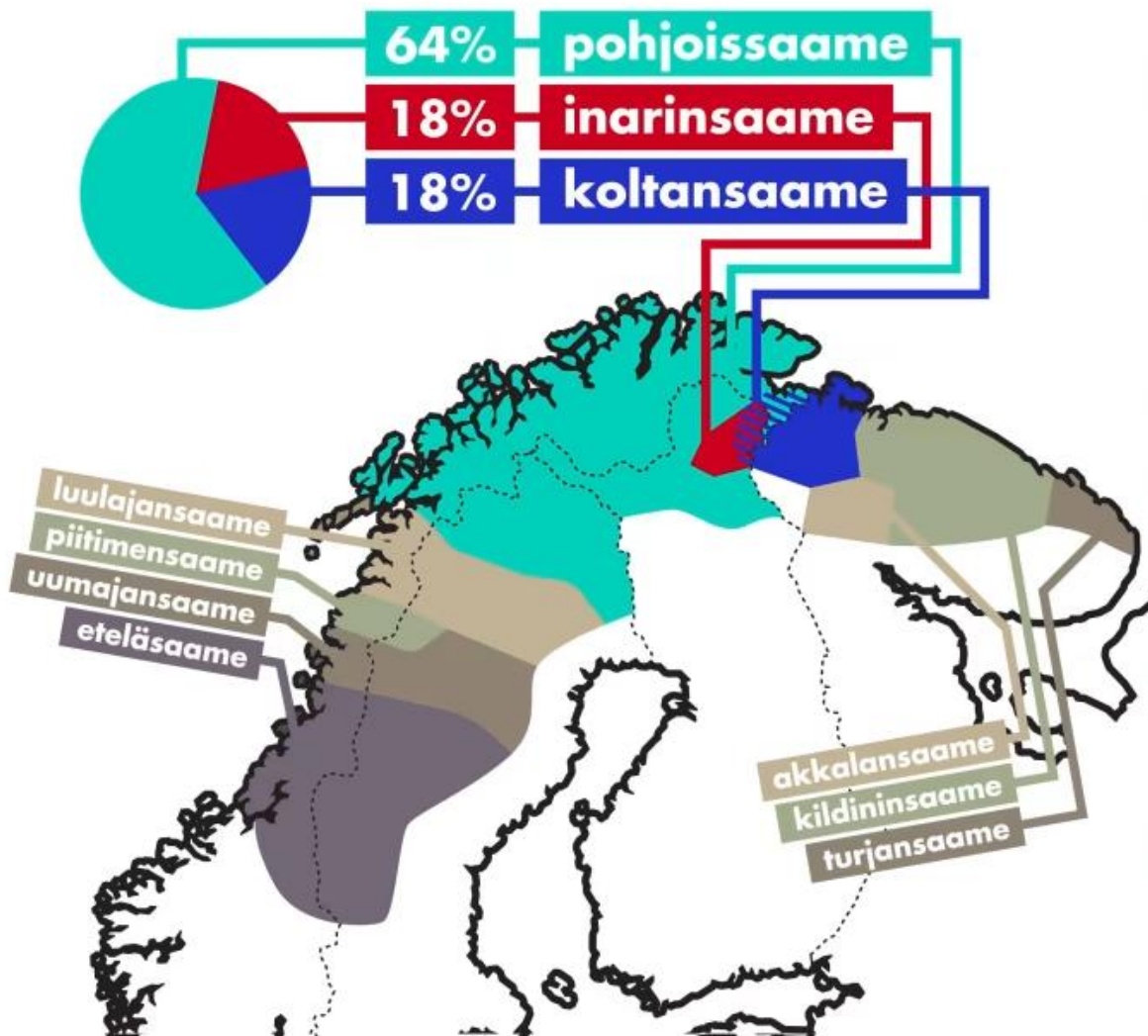
Saamelaiskäräjät 2020-2023

- Saamelaiden keskinäiset kiistat estävät tärkeää päätöksentekoa.
- Esimerkiksi ILO-sopimus alkuperäiskansojen oikeuksista on erimielisyyksien takia jäänyt ratifioimatta.

- Saamelaiset ovat jakautuneet vastakkain ovat saamelaisstatuksen saaneet "eliitti- tai valtasamelaiset" ja saamelaisia sukujuuria omaavat, "liian suomalaistuneet" statuksettomat saamelaiset.
- Erityisesti suomalaistuneet inarinsamelaiset ovat saaneet saamelaiskäräjiltä hylkäämispäätöksiä.
- Jotkut kokevat saamelaiskäräjien edustavan pelkästään pohjoissamelaisia.

Suomessa asuvat saamelaiset

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/18/saamelaiset-etsivat-aitoa-ja-alkuperaista-saamelaista>

Saamelaismuseum ja luontokeskus Siida Inarin kirkonkylällä avattiin vuonna 1998

Saamelaisten lipun symboliikka

- ▶ Saamen lipun värit tulevat kansallispuvusta.
- ▶ Punainen ympyrä symboloi aurinkoa, sininen ympyrä kuuta.
- ▶ Kuva-aihe tulee noitarummusta!

Saamelaiskulttuuri ja kestävä kehitys

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2004/03/01/saamelaiskulttuuri-ja-kestava-kehitys>

Saamelaiset asuvat neljän valtakunnan alueella: Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä Kuolan alueella. Saamelaiset ovat olleet riippuvaisia luonnosta paljon pitempään kuin muut. Itse asiassa he ovat säilyttäneet tämän riippuvuuden luonnosta näihin päiviin asti.

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja Pekka Aikio kertoo saamelaiskulttuurista ja sen näkökulmasta kestäväan kehitykseen. Hyvät metsästysmaat, kalavedet ja poromaat ovat saamelaisille tärkeitä. Saamelaiset ovat aina ylläpitäneet kiinteitä yhteyksiä muihin saamelaisyhteisöihin menettämättä kuitenkaan kulttuurillista moninaisuuttaan.

Saamelaisia on noin 100 000, mutta he puhuvat kymmenkuntaa eri kieltä. Sukuyhteydet ovat tärkeitä. Ne muodostavat yhteyden vanhoihin tapoihin ja perinteisiin. Saamelaiset ovat säilyttäneet suomalaisia pitempään vanhan perinteisen elämäntapansa, niin aineellisesti kuin henkiseläkin tasolla. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan usein vain ekologisesti kestävää kehitystä. Saamelaisten kannalta kestäväan kehitykseen kuuluvat oleellisesti myös sosiaalinen ja kulttuurillinen elementti.